

Využití HPLC/MS v analýze biologicky aktivních látek

doc. Ing. Lenka Česlová, Ph.D.

1

Spojení kapalinové chromatografie a hmotnostní spektrometrie (LC/MS)

- ☺ separace a identifikace složité směsi látek v jedné analýze (elementární složení, izotopy, struktura, kvantita)
- ☹ Komplikace při řešení spojení:
  - velký rozdíl tlaků mezi hmotnostním analyzátozem ($10^{-3} - 10^{-11}$ Pa) a eluátem z chromatografické kolony (10^5 Pa)
  - velký nadbytek mobilní fáze – odstranění před vakuovou částí
    - technické řešení bylo značně obtížné (náročnější než u GC/MS)
    - zavedení ionizačních technik pracujících za atmosférického tlaku (API) → mobilní fáze se přímo účastní ionizace → nyní rutinní použití

2

Historie

Wolfgang Paul
University of Bonn,
Germany

1989 – Nobelova cena za fyziku
„vývoj iontové pasti“

John B. Fenn
Virginia
Commonwealth
University, USA

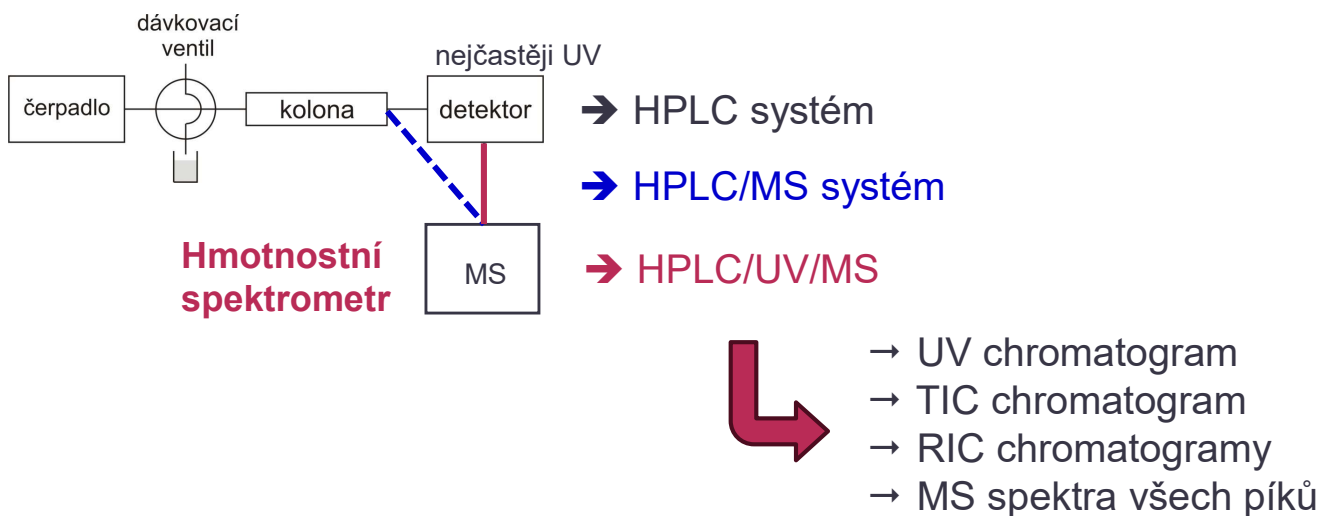
2002 – Nobelova cena za chemii
„rozvoj metod identifikace a strukturní analýzy
biologických makromolekul“

Koichi Tanaka
Shimadzu Corp.,
Japan

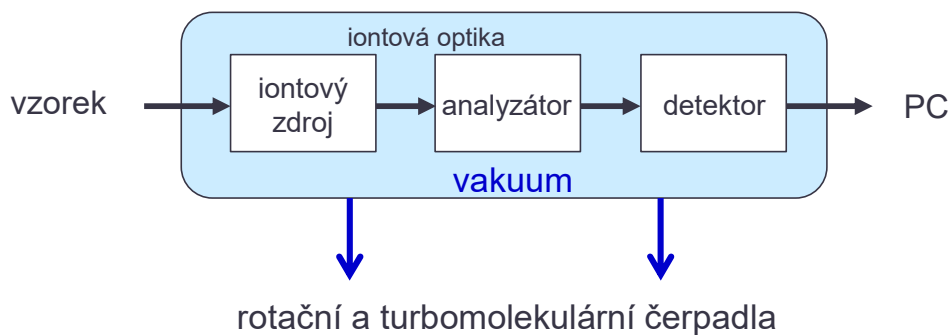

Schéma HPLC/MS systému

Hmotnostní spektrometr

- separace iontů v plynné fázi
  - iontový zdroj – ionizace (převedení látek na ionty)
  - analyzátor – separace iontů v plynné fázi podle m/z
  - detektor – detekce separovaných iontů a určení intenzity

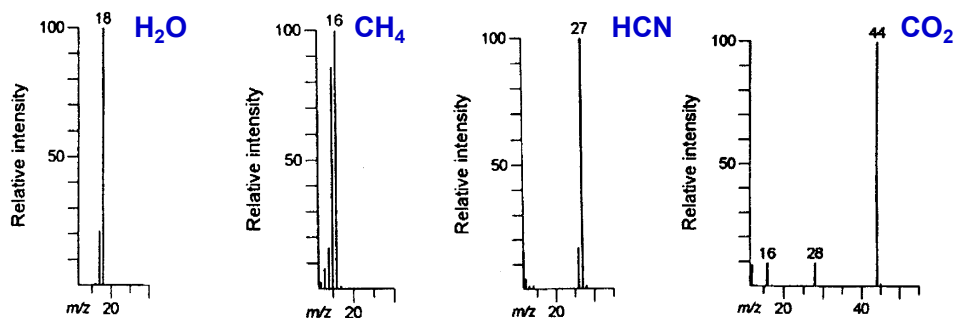

5

Hmotnostní spektrum

- závislost intenzity iontů na poměru hmotnosti a náboje (m/z)
- pokud je náboj roven jedné => hodnota na ose x odpovídá přímo M
- normalizace spekter => vztaženo k nejintenzivnějšímu iontu (100 %)

Příklady
EI spekter

6

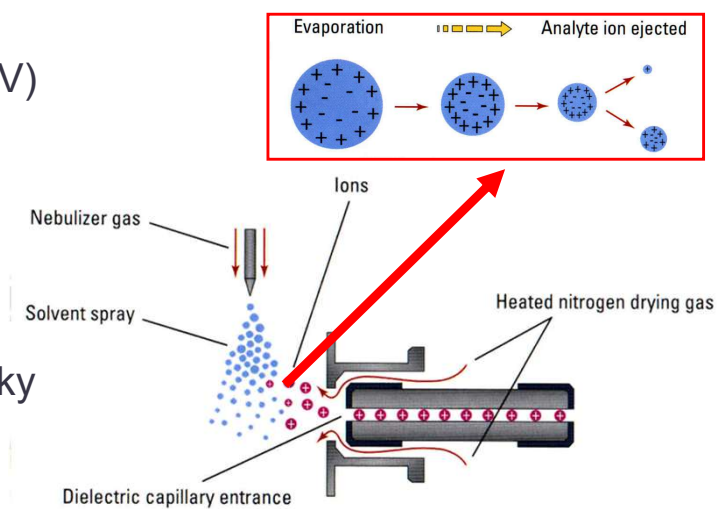
Historický vývoj spojení

- Spojení s přímým vstupem eluátu (první spojení HPLC/MS, 1973, McLafferty)
- Spojení s nekonečným pásem (Moving Belt, MB)
- Spojení "Particle Beam" (PB)
- Ionizace termosprejem (TSI)
- Ionizace za atmosférického tlaku (API) – ionizace elektrosprejem (ESI), chemická ionizace za atmosférického tlaku (APCI) a fotoionizace za atmosférického tlaku (APPI)

7

Ionizace elektrosprejem (ESI)

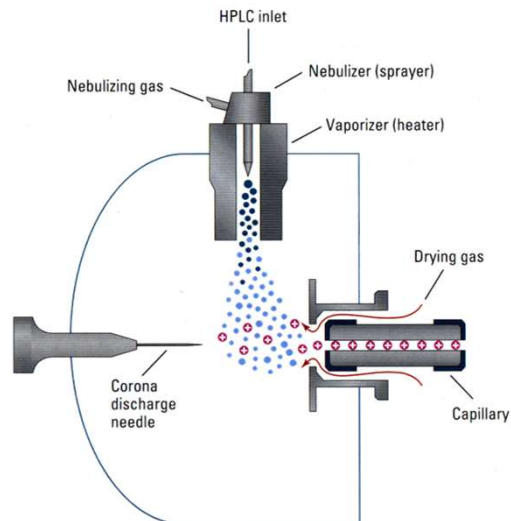
- eluent přiveden kovovou kapilárou (vysoké napětí, 3 - 5 kV)
- po rozprášení vznikají kapičky nesoucí na povrchu velké množství nábojů
- odpařování rozpouštědla => zvýšení hustoty povrchového náboje => tzv. Coulombická exploze (rozpad na menší kapičky s rozdělením původních nábojů)
- opakování tohoto procesu - uvolnění $[M+H]^+$ iontů

8

Chemická ionizace za atmosférického tlaku (APCI)

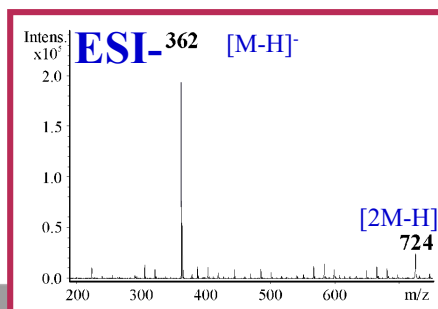
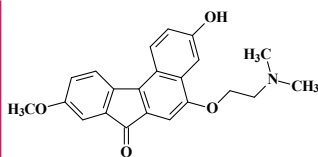
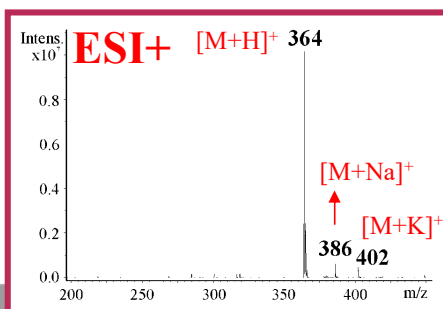
- Ionizace aerosolu výbojovou elektrodou (3-4 kV) → nejdříve je ionizována mobilní fáze a následně ion-molekulárními reakcemi jsou ionizovány molekuly analytu → vzniklé ionty jsou urychleny elektrodami do analyzátoru
- protiproud sušícího plynu (dusík) slouží k rozbití případných nekovalentních klastrů a asociátů

9

API hmotnostní spektra

- Vznikají ionty se sudým počtem elektronů (kromě některých výjimek)
  - při záznamu kladných iontů: $[M+H]^+$, $[M+Na]^+$, $[M+K]^+$
  - při záznamu záporných iontů: $[M-H]^-$
- spektra není možné porovnávat s knihovnou (mohou se výrazně lišit podle použité ionizační techniky, pracovních podmínek i typu přístroje → manuální interpretace)

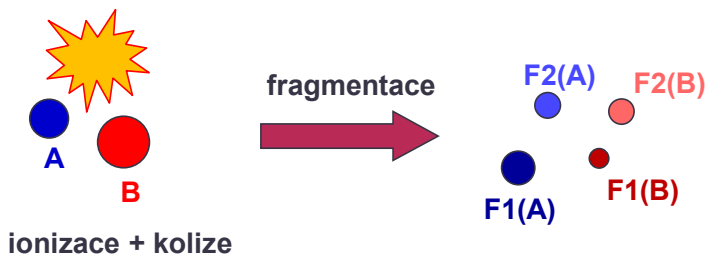

10

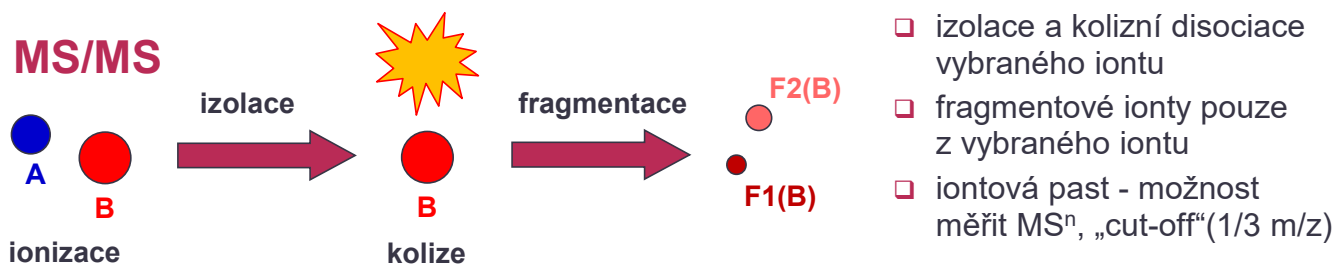
Tandemová hmotnostní spektrometrie (MS/MS)

„In-source“

- kolizně indukovaná disociace (CID) ve zdroji („in-source“)
- všechny ionty - bez možnosti izolace iontu prekurzoru

MS/MS

- izolace a kolizní disociace vybraného iontu
- fragmentové ionty pouze z vybraného iontu
- iontová past - možnost měřit MSⁿ, „cut-off“ (1/3 m/z)

11

Volba rozpouštědel pro HPLC/MS

- nejvyšší čistota rozpouštědel i aditiv, redestilovaná voda vždy čerstvá
- Průtoky až do 1 ml/min (ESI), do 2 ml/min (APCI). Nanoelektrosprej – nl/min.
- **systemy s obrácenými fázemi**
  - vysoký obsah vody - ↑ průtoku a teploty sušícího a zmlžovacího plynu
  - 100% acetonitril – zanášení výbojové elektrody (tvorba grafitického uhlíku)
  - bezvodé mobilní fáze - při ESI může být problematická ionizace
- **systemy s normálními fázemi**
  - většinou špatně kompatibilní s ESI, lépe s APCI
  - v mobilní fázi musí být určitý obsah (>5%) polárního rozpouštědla (ve 100% hexanu není signál)
  - snaha vyhnout se halogenovaným rozpouštědlům (CH₂Cl₂, CH₃Cl, CCl₄) kvůli zvýšené kontaminaci a zhoršení stability signálu

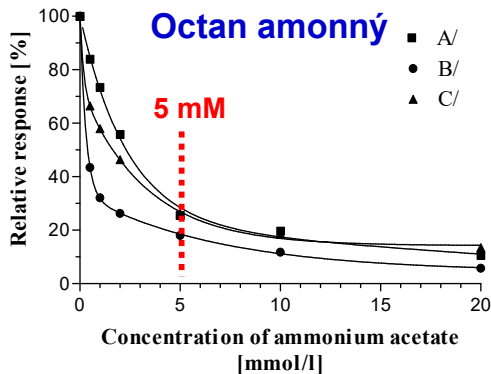
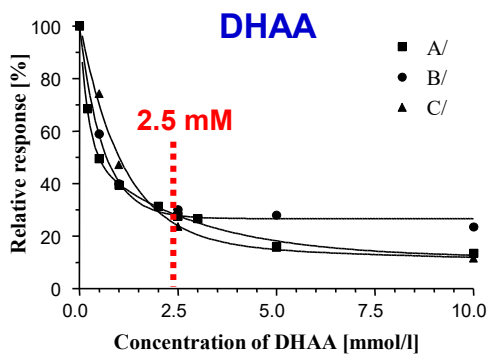
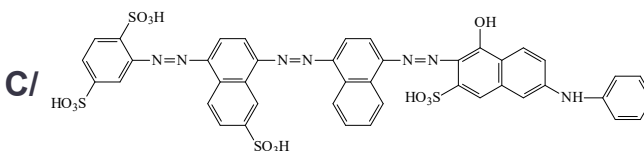
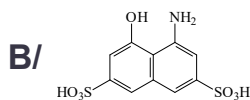
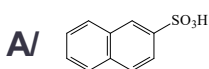
12

Aditiva do mobilních fází

- Těkavá činidla v co nejnižších koncentracích
- Kyseliny, zásady a pufrы
  - kyselina mravenčí nebo octová, amoniak (0.05 – 1%), octan nebo mravenčan amonný (5 – 10 mmol/l), v některých případech TFA
- Ionpárová činidla
  - di- a trialkylamonium acetáty, perfluorované karboxylové kyseliny (cca 1 – 5 mmol/l)

13

Testovací látky:

Pokles na 20-30% odezvy při nejnižší chromatograficky použitelné koncentraci!

14

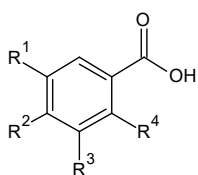
Biologicky aktivní látky v přírodních matricích

- Pozitivní účinky na zdraví člověka
  - Vitamíny, aminokyseliny, antioxidanty a další organické látky s prospěšnými vlastnostmi
- Negativní účinky na zdraví člověka
  - Polyacetyleny, alkaloidy, hydroxymethylfurfural, pesticidy a další polutanty
  - Koncentrace
- Přirozeně se vyskytující látky v přírodních matricích
- Cirkulace v životním prostředí

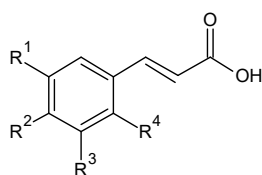
15

Fenolické látky

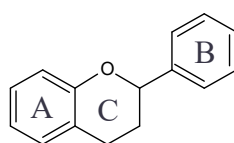
- Sekundární metabolity rostlin
- Antioxidační vlastnosti – reagují s volnými radikály, pozitivní vlastnosti pro člověka, prodlužují trvanlivost potravin
- Fenolické kyseliny (deriváty kyseliny benzoové a skořicové), flavonoidy (flavonoly, flavony, flavanony, isoflavony, flavanoly a anthokyanidiny), stilbeny a lignany.

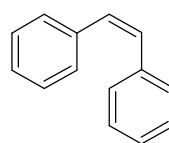
kys. benzoová

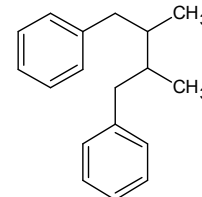
kys. skořicová

flavan

stilbeny

lignany

16

Analýza fenolických látek

Spektrofotometrické metody

- Měření antioxidační aktivity (DPPH, ABTS, FRAP, ORAC atd.)
- Stanovení celkového množství fenolických látek (Folin-Ciocalteu metoda)
- Stanovení celkového množství flavonoidů
- Stanovení celkového množství anthokyaninů

HPLC, HPLC/MS a HPLC/MS/MS

- Separace, identifikace a kvantifikace

17

Analýza fenolických látek v přírodních matricích

18

Příprava vzorku k analýze

- Izolace (zakoncentrování) cílových analytů, odstranění matrice
- Kapalné vzorky:
  - Extrakce nemísitelnou kapalinou (ethyl acetát, diethyléter).
- Pevné vzorky:
  - Extrakce rozpouštědlem - vodný výluh (čaj, káva, bylinky), organická rozpouštědla (metanol, etanol, aceton a jejich vodné roztoky).
  - Homogenizátor, ultrazvuk, třepání, za zvýšeného tlaku atd.
  - Hydrolýza (kyselá, zásaditá nebo enzymatická).
- QuEChERS (pesticidy, léčiva, mykotoxiny atd.)
- Optimalizace pomocí „Plánování experimentu“.

19

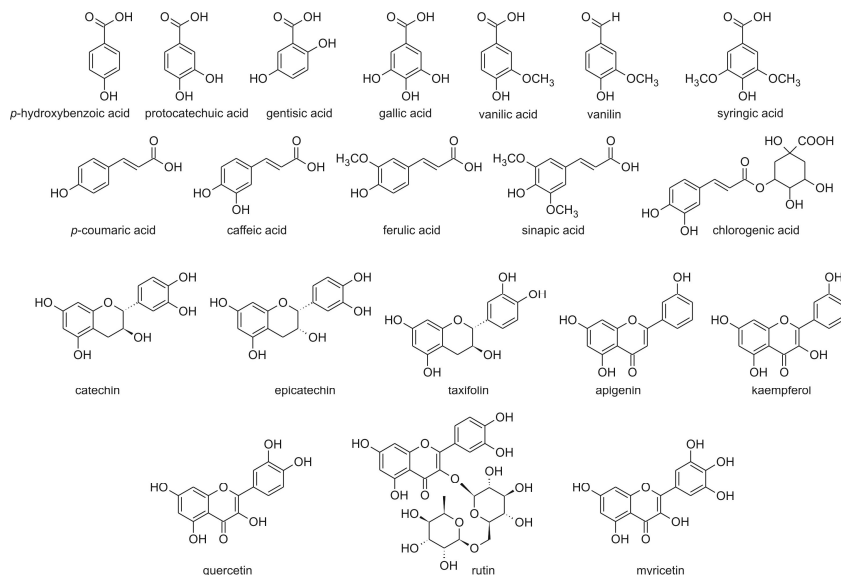
Stanovení volných a vázaných fenolických látek ve sladovnickém ječmeni

- Monitorování změny obsahu fenolických látek
  - v závislosti na odrůdě a lokalitě
  - v průběhu sladování
  - v průběhu vaření piva
- Optimalizace extrakce:
  - volných fenolických látek
  - vázaných fenolických látek po alkalické a kyselené hydrolýze
- Optimalizace rychlé chromatografické separace a hmotnostně spektrometrické detekce (MRM mód)

20

Sledováno 20 vybraných fenolických látek

21

Optimalizace RP-HPLC/UV/MS analýzy

SF: Ascentis Express C18 (150 x 3 mm; 2,7 μm)
 MF: HCOOH ve vodě (pH 2.3)/acetonitril
 Gradientová eluce, průtok 0.5 mL/min, teplota 30 °C.

UV: 280 and 330 nm

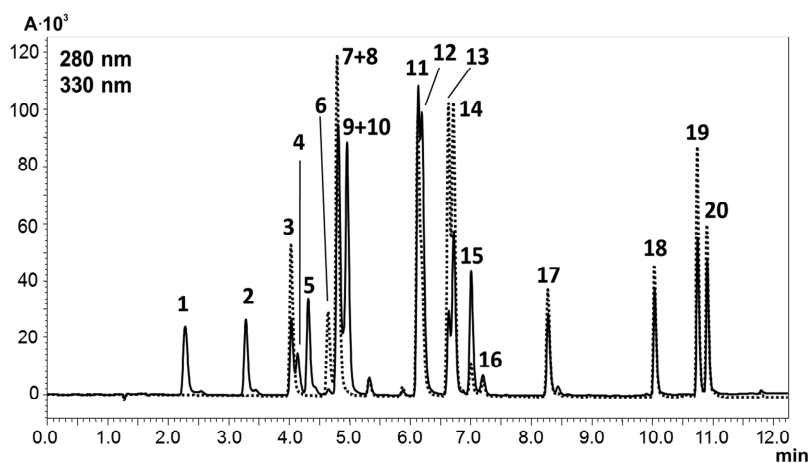
MS: snímání záporných iontů
 MRM režim skenování

Kyseliny:

- 1. gallová, 2. protokatechová, 3. chlorgenová
- 5. p-hydroxybenzoová, 6. gentisová, 7. vanilová,
- 8. kávová, 10. syringová, 11. p-kumarová,
- 3. sinapová, 14. ferulová.

Flavonoidy:

- 4. katechin, 9. epicatechin, 12. vanilin,
- 15. taxifolin, 16. rutin, 17. myricetin,
- 18. quercetin, 19. apigenin, 20. kaempferol.

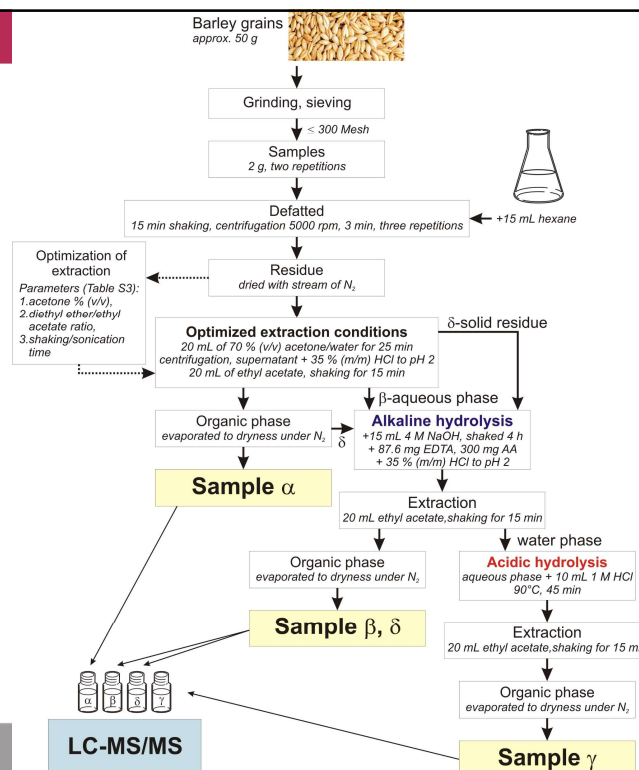
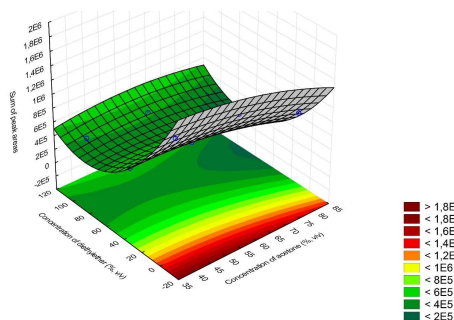

22

Optimalizace extrakce

Plánování experimentu

1. Koncentrace acetonu: 40-80 %
2. Poměr diethylether/ethyl acetát: 0-1
3. Doba extrakce: 5-45 min

23

No.	látko	Bojos-Jaroměřice [μg/g]			
		volné-rozp.	rozp.-vázané	rozp.-vázané	Nerozp.-vázané
1	Gallová kyselina	0.015±0.004	0.256±0.013	0.016±0.003	0.042±0.033
2	Protokatechová kys.	0.204±0.012	0.280±0.06	0.048±0.008	0.314±0.048
4	Katechin	<LOD	0.046±0.021	<LOD	<LOD
5	p-hydroxybenzoová k.	13.7±0.6	20.1±2.5	16.6±0.8	38.9±3.1
6	Gentisová kys.	0.005±0.001	0.161±0.016	0.19±0.014	0.024±0.006
7	Vanilová kys.	2.41±0.03	6.32±1.03	5.64±0.39	2.99±0.03
8	Kávoová kys.	0.037±0.001	0.689±0.025	0.281±0.022	6.87±0.23
9	Epikatechin	10.26±0.19	<LOD	<LOD	<LOD
10	Syringová kys.	1.33±0.13	1.18±0.12	0.722±0.128	1.67±0.15
11	p-kumarová kys.	0.588±0.038	1.94±0.08	0.433±0.026	71.1±1.48
12	Vanillin	0.725±0.013	<LOD	0.175±0.013	0.049±0.023
13	Sinapová kys.	0.161±0.060	19.0±3.7	2.09±0.24	1.60±0.16
14	Ferulová kys.	1.17±0.02	8.82±0.73	2.50±0.27	248±10
15	Taxifolin	0.080±0.003	0.715±0.054	<LOD	0.056±0.004
17	Myricetin	<LOD	0.01±0.002	<LOD	<LOD
18	Quercetin	<LOQ	<LOQ	<LOQ	<LOD
19	Apigenin	<LOD	<LOD	0.113±0.011	<LOD
20	Kaempferol	<LOD	<LOD	<LOQ	<LOD
Celkové množství (vzorek)		30.7	59.5	28.8	372
Celkové množství (kultivar)		491			
% (m/m)		6.3	12.1	5.9	75.7

Odrůdy:

Bojos
Sebastian
Xanadu
Malz

Lokality:

Jaroměřice
Uherský Ostroh

24

Fenolický profil medovin

- Alkoholický nápoj
  - kvašení vodného roztoku medu
  - vařené medoviny vs. nevařené medoviny
- Falšování medoviny
  - nízká kvalita za vysokou cenu
  - nekvalitní med, malé množství medu, jen melasa či glukoso-fruktosový sirup
  - ukazatele kvality medovin - legislativní ošetření
- Profil a obsah fenolických látek

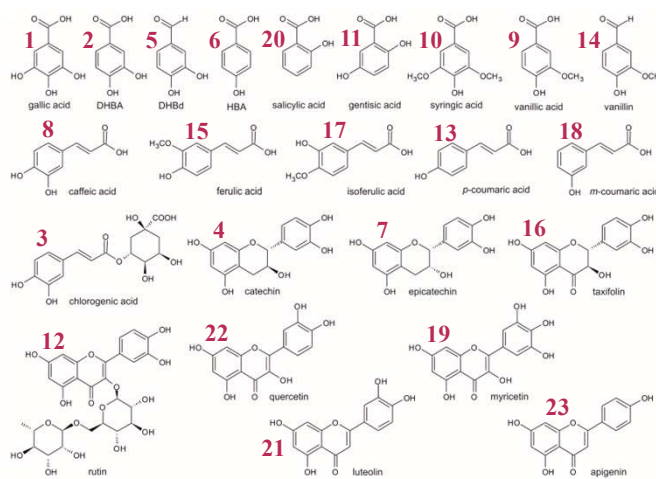
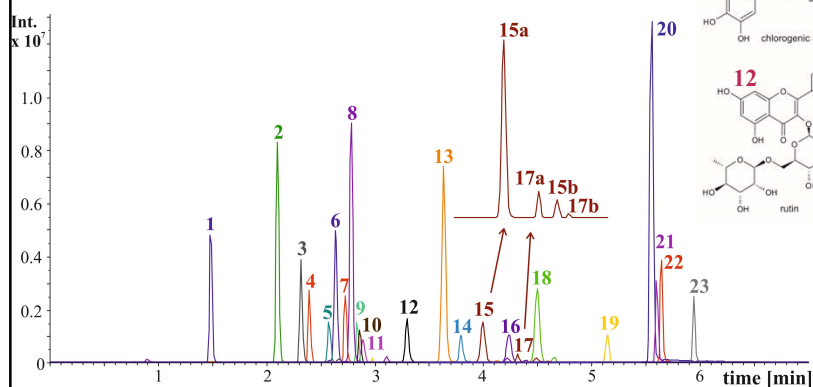
25

RP-HPLC/MS/MS:

SF: Ascentis Express C18 (150 x 3 mm, 2.7 μm)

MF: 0,3% HCOOH ve vodě/acetonitril

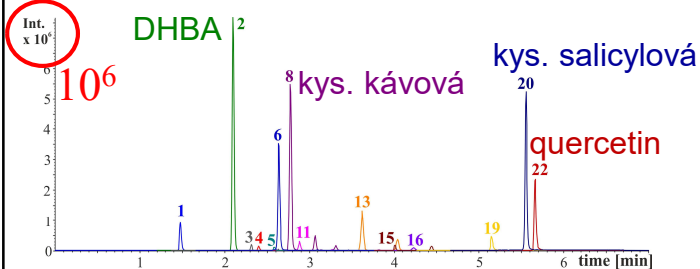
gradientová eluce, MRM režim skenování

26

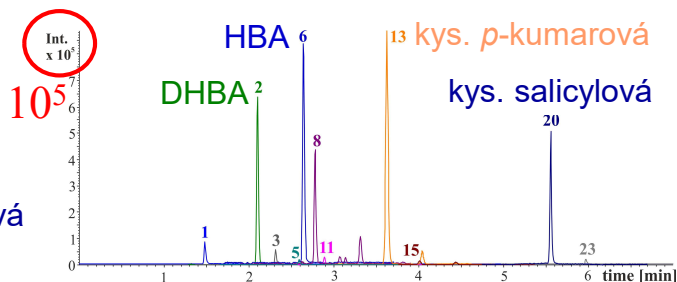
Nevařené medoviny

Medové víno - včelař

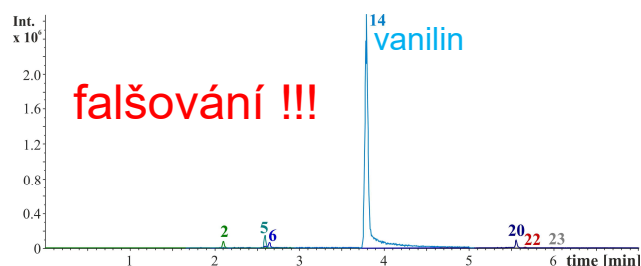

Celkem 22 vzorků medovin

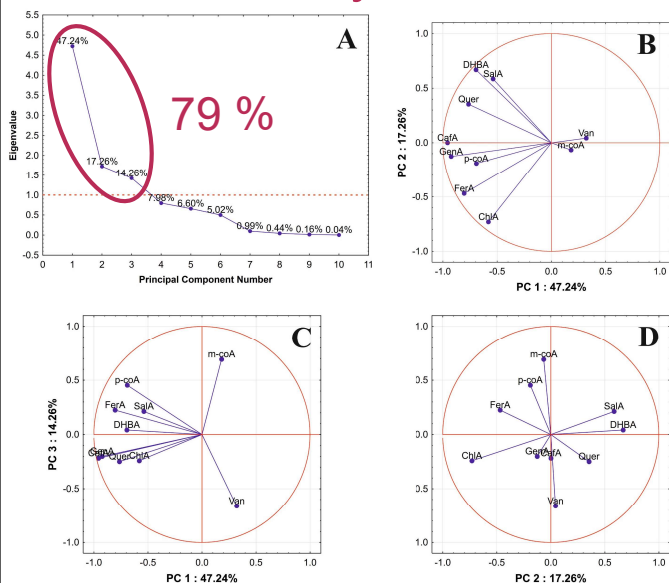
Keltská medovina - kupovaná

Křivoklátská medovina - kupovaná

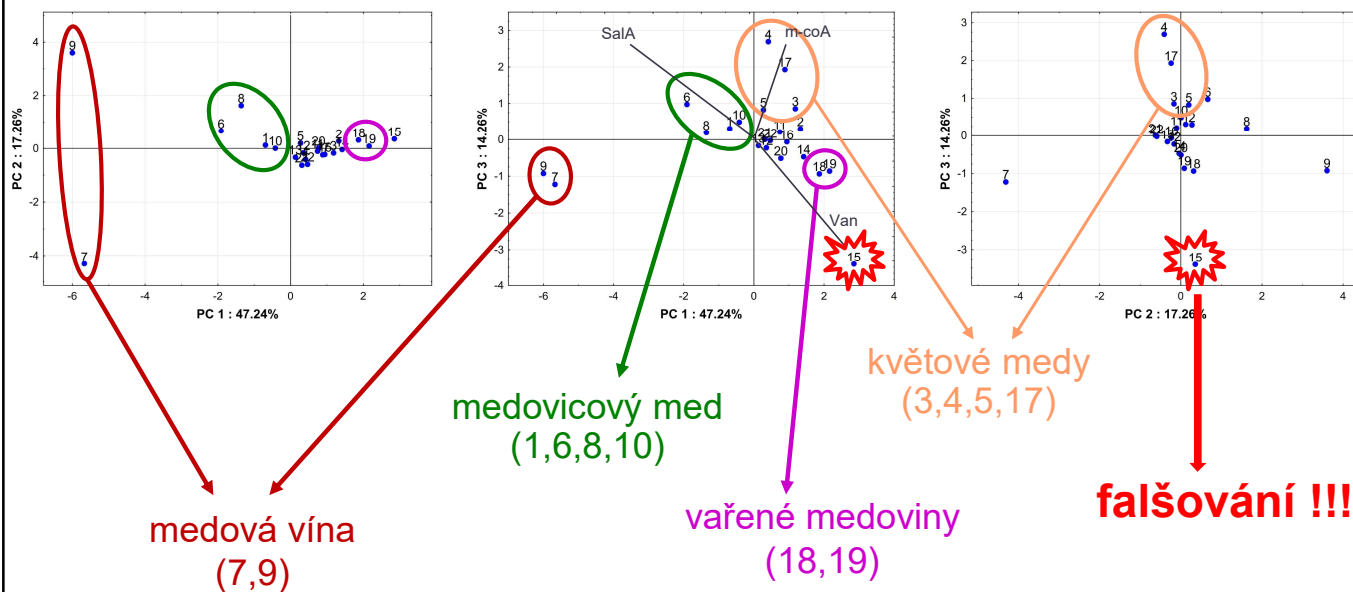

Analýza hlavních komponent (PCA)

- redukce počtu proměnných
- sutinový graf (A)
  - tři hlavní komponenty
- grafy komponentních vah (B-D)
  - PC1 – celkové množství fenolických látek
  - PC2 – typ medu, přídavek ovocných šťáv
  - PC3 – původ medu a ochucení

Grafy komponentního skóre – podobnost mezi vzorky

29

Stanovení obsahu biologicky aktivních látek v lichořeřišnici (*Tropaeolum majus* L.)

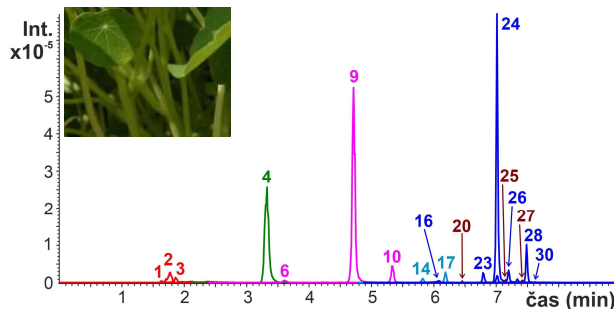
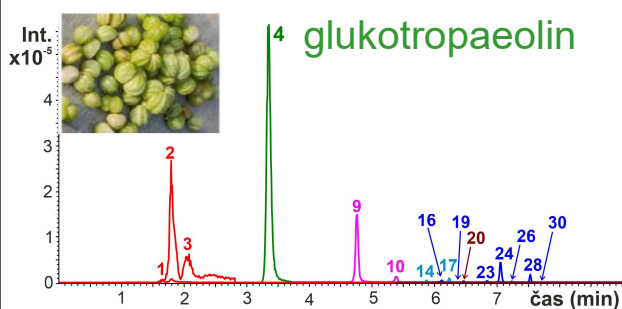
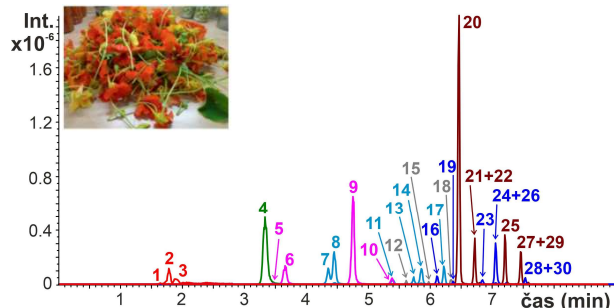
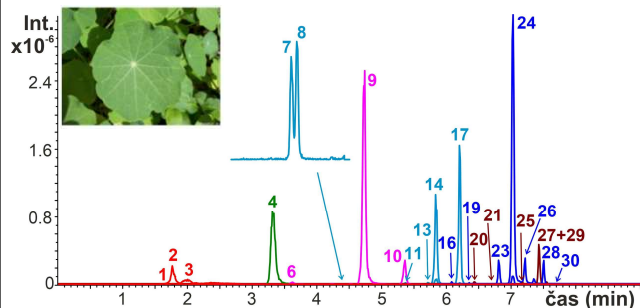

- Identifikace fenolických látek a optimalizace společné separace s glukotropaeolinem (přírodní antibiotikum).
- RP-HPLC/MS/MS stanovení v různých částech byliny (květ, list, semeno, stonek).
- Studium degradace sledovaných látek při skladování (sušení/mražení).

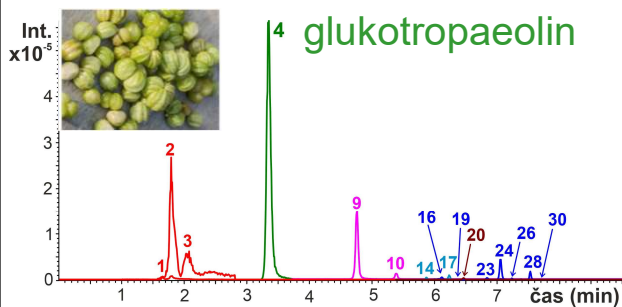
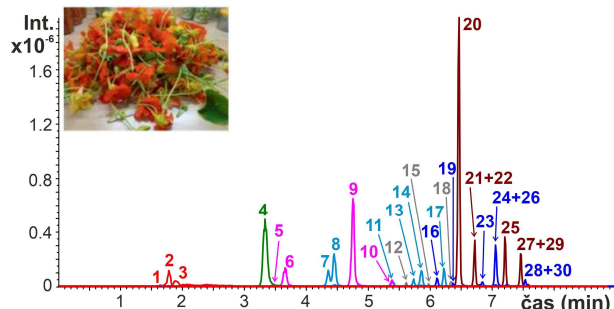
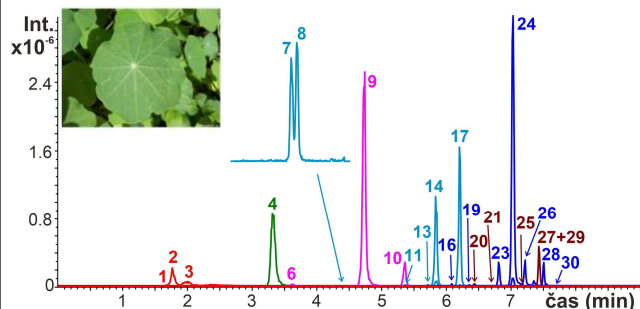
30

FAKULTA CHEMICKO-TECHNOLOGICKÁ

31

FAKULTA CHEMICKO-TECHNOLOGICKÁ

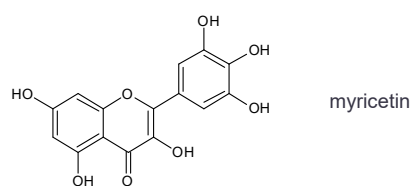
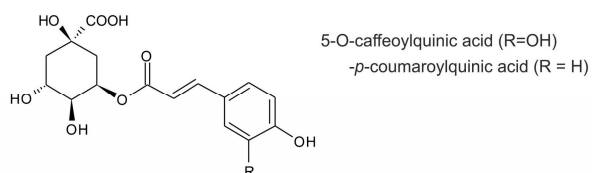
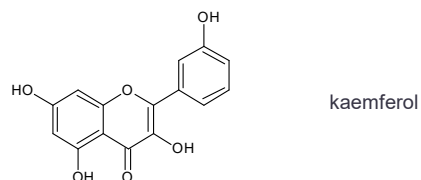
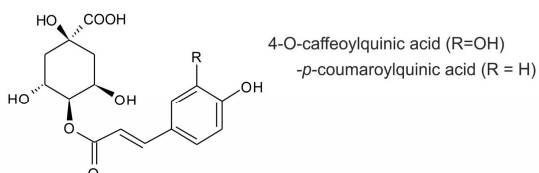
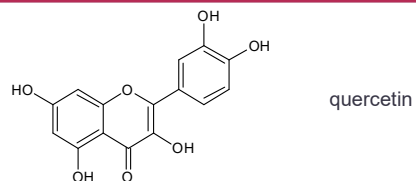
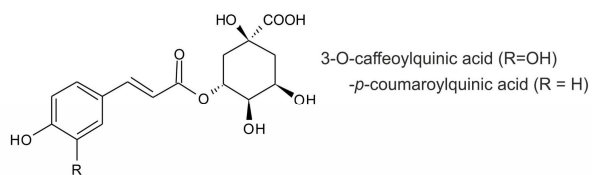

kys. chinová a její deriváty
 isomery kafeoylchinové kyseliny
 isomery kumaroylchinové kyseliny
 deriváty kvercetinu
 deriváty kaempferolu
 deriváty myricetinu

32

FAKULTA CHEMICKO-TECHNOLOGICKÁ

33

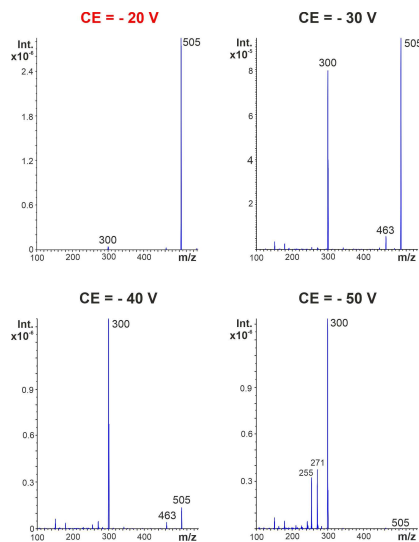
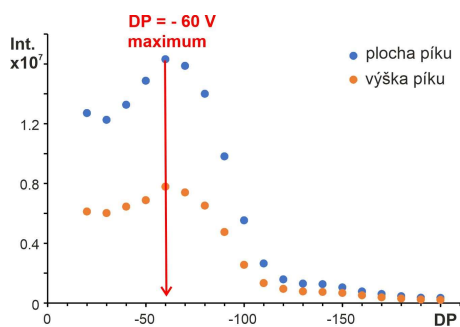
No.	Time (min)	Compound	No.	Time (min)	Compound
1	1.63	quinic acid	16	6.10	quercetin dihexoside (sophoroside)
2	1.11	quinic acid derivative	17	6.21	5-p-coumaroylquinic acid (cis)
3	2.04	quinic acid derivative	18	6.33	myricetin hexoside
4	3.34	glucotropaeolin	19	6.37	quercetin acetyl hexoside derivative
5	3.45	3-caffeoylquinic acid (cis)	20	6.45	kaempferol dihexoside (sophoroside)
6	3.63	3-caffeoylquinic acid (trans)	21	6.70	kaempferol acetyl dihexoside derivative
7	4.36	3-p-coumaroylquinic acid (cis)	22	6.80	kaempferol acetyl dihexoside derivative
8	4.45	3-p-coumaroylquinic acid (trans)	23	6.83	Isoquercitrin
9	4.74	5-caffeoylquinic acid (trans)	24	7.04	quercetin acetyl hexoside derivative
10	5.38	5-caffeoylquinic acid (cis)	25	7.19	Astragalín
11	5.39	4-p-coumaroylquinic acid (cis)	26	7.23	quercetin acetyl hexoside derivative
12	5.60	myricetin dihexoside	27	7.45	kaempferol acetyl hexoside derivative
13	5.73	4-p-coumaroylquinic acid (trans)	28	7.52	methoxy quercetin acetyl hexoside derivative
14	5.85	5-p-coumaroylquinic acid (trans)	29	7.57	kaempferol acetyl hexoside derivative
15	5.98	myricetin acetyl dihexoside	30	7.70	methoxy quercetin acetyl hexoside

34

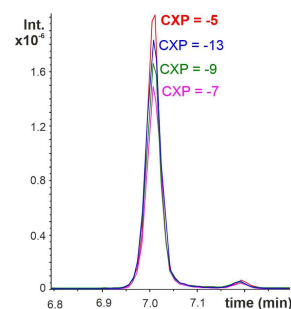
Optimalizace parametrů pro kvantitativní MS/MS analýzu.

Kolizní energie - výběr nejintenzivnějšího fragmentu

Deklasterační potenciál
(na vstupu)

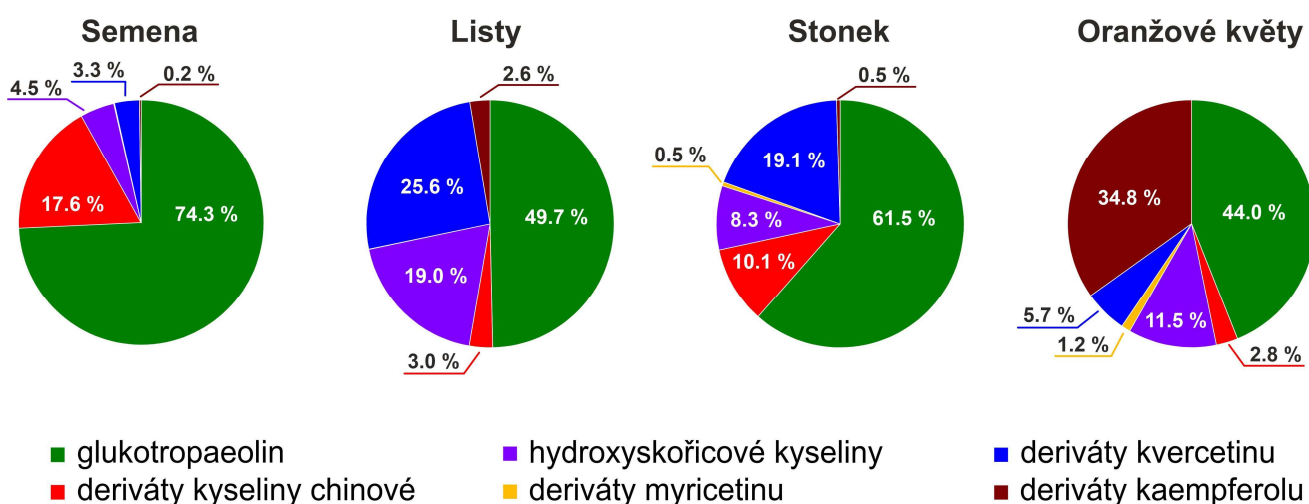

Volba výstupního potenciálu

35

Zastoupení cílových látek v jednotlivých částech lichořeřišnice

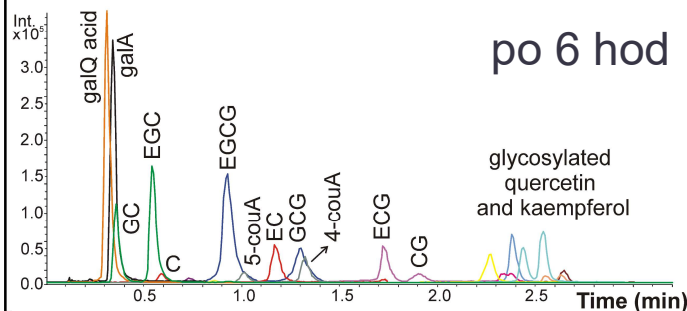
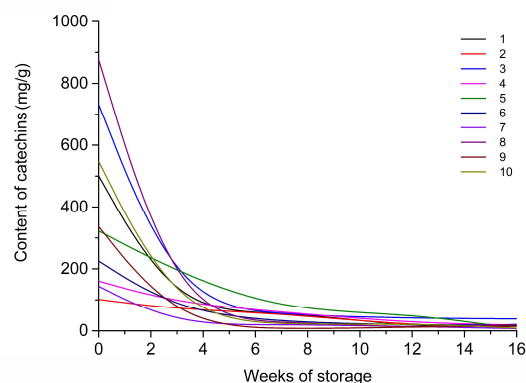
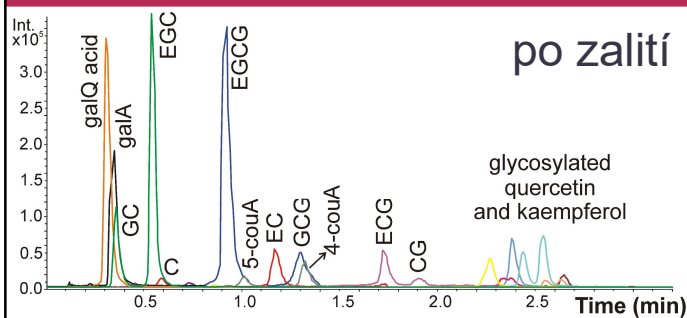

36

Degradace fenolických látek v zeleném čaji

- Optimalizace rychlé chromatografické separace
- Degradace katechinů
  - Teplota zalévací vody (70, 80 a 90 °C)
  - Čas stání infuze (po jedné hodině 1-6 hodin)
  - Dlouhodobé skladování (po týdnu 16 týdnů)

37

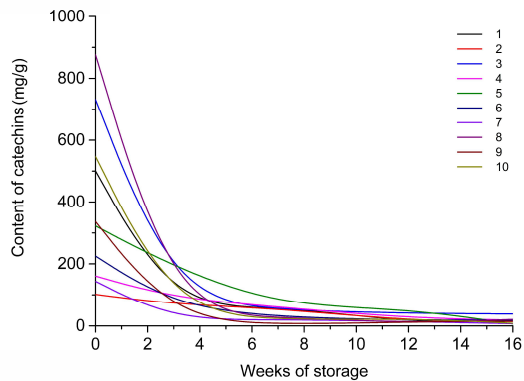

RP-HPLC/MS/MS:

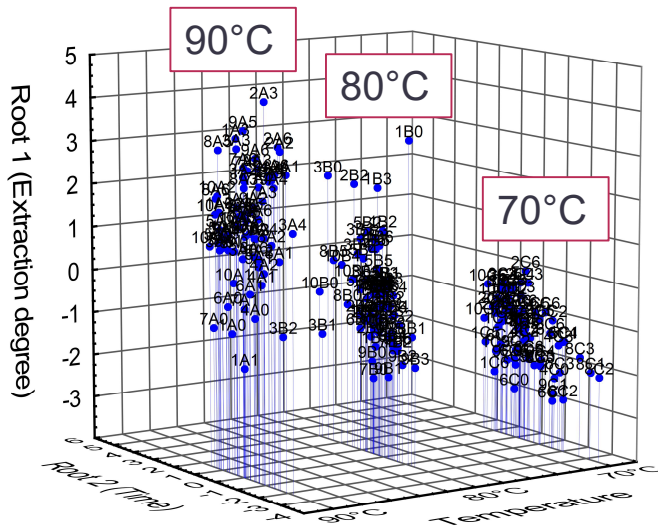
SF: Ascentis Express C18 (50 x 2,1 mm, 2 μm)
 MF: voda/metanol (+0,1% HCOOH)
 gradientová eluce

38

Vliv doby skladování

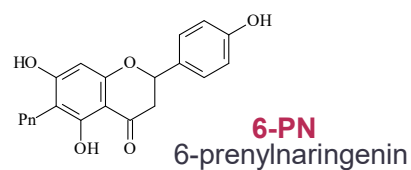
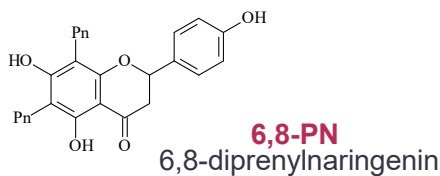
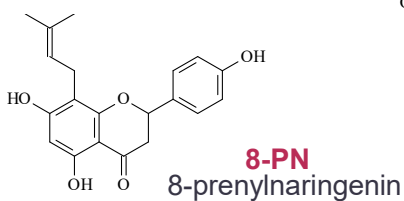
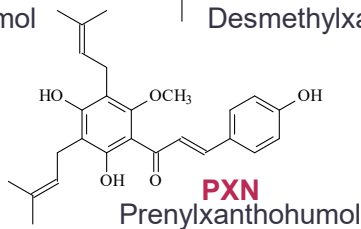
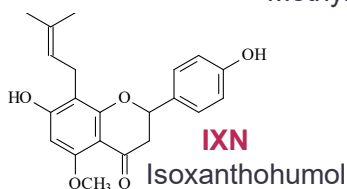
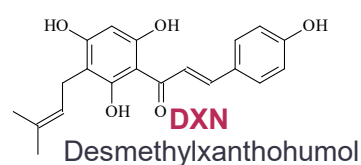
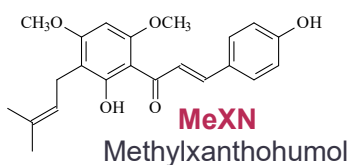
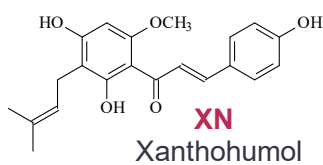

Vliv teploty zalévání

39

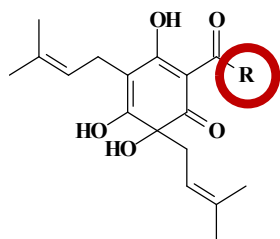
Flavonoidy v chmelu a pivu

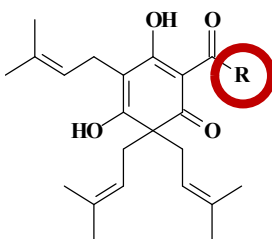
40

Hořké kyseliny

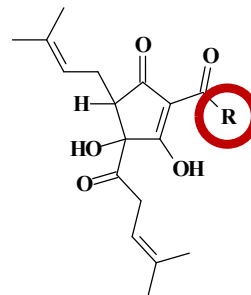
Humulony
(α -hořké kyseliny)

Lupulony
(β -hořké kyseliny)

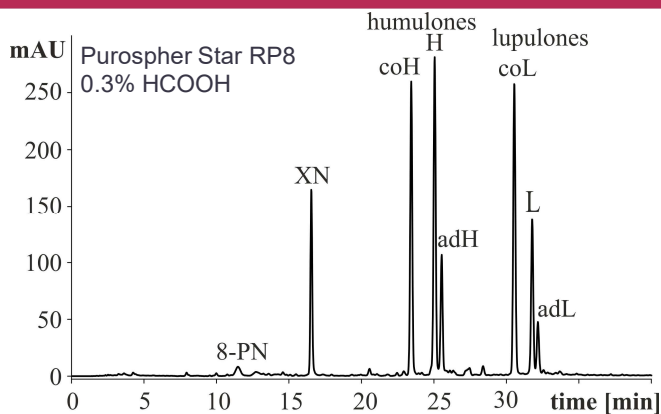
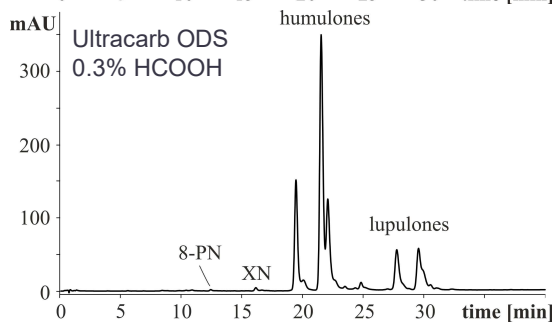
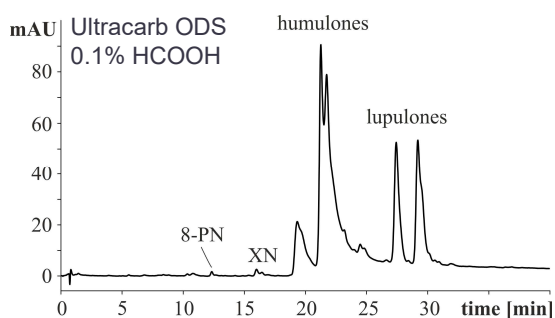

Isohumulony
(iso- α -hořké kyseliny)

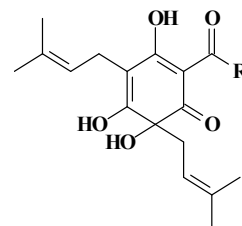
$R =$ $-\text{CH}(\text{CH}_3)_2$ co-
 $-\text{CH}_2\text{CH}(\text{CH}_3)_2$ n-
 $-\text{CH}(\text{CH}_3)\text{CH}_2\text{CH}_3$ ad- } humulon nebo lupulon

41

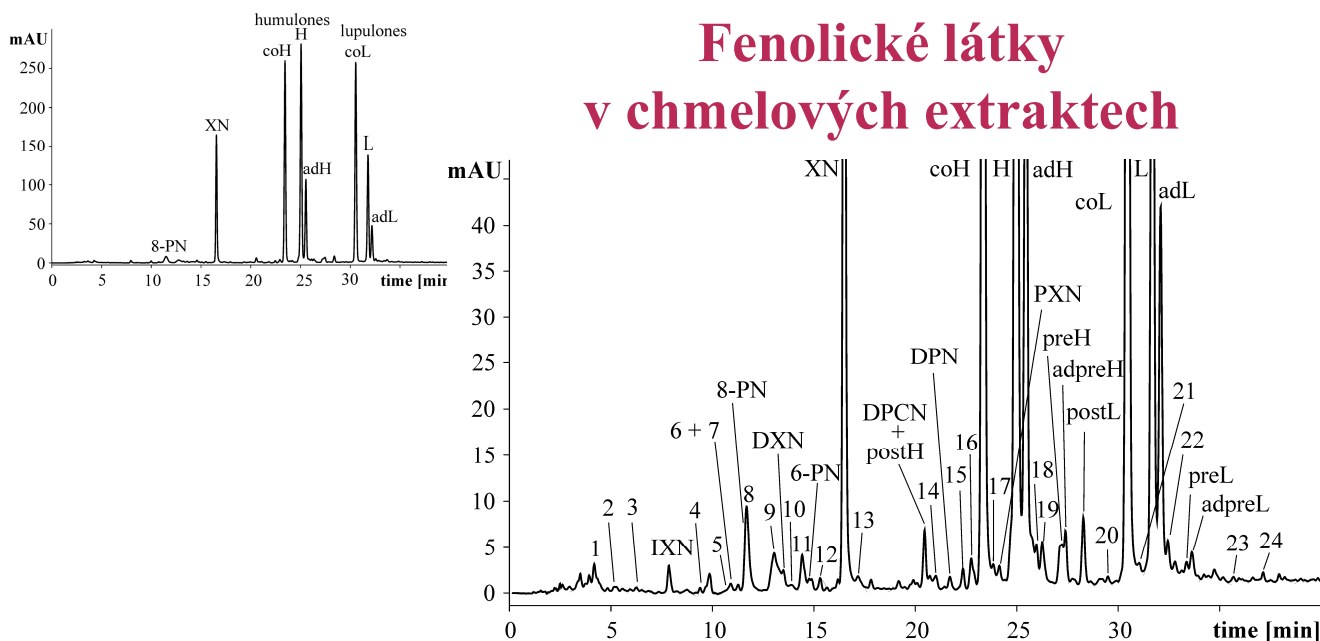
Humulony

$co-$ $R = -\text{CH}(\text{CH}_3)_2$
 $n-$ $-\text{CH}_2\text{CH}(\text{CH}_3)_2$
 $ad-$ $-\text{CH}(\text{CH}_3)\text{CH}_2\text{CH}_3$

42

Fenolické látky v chmelových extraktech

kolona Purospher Star RP-8e, UV detekce při 330 nm, gradientová eluce 40-100% ACN/voda (+0,3% HCOOH) za 40 min

43

Děkuji za pozornost

44